



Platforma
organizacija za saradnju
sa mehanizmima Ujedinjenih
nacija za ljudska prava

NEPRIHVATLJIVO ČUTANJE ADMINISTRACIJE U VEZI SA NALAZIMA O SYSTEMSKOM ZLOSTAVLJANJU DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU I INVALIDITETOM U INSTITUCIJAMA SOCIJALNE ZAŠTITE

[Platforma organizacija za saradnju sa mehanizmima UN za ljudska prava](#) izražava duboku zabrinutost u vezi sa stanjem u institucijama socijalne zaštite i dokazima o sistemskom zlostavljanju dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u ovim ustanovama kojim Republika Srbija krši međunarodne obaveze kao i sopstveni Ustav i zakone kojima se zabranjuje diskriminacija na osnovu invaliditeta.

Izveštaj [Zaboravljena deca Srbije](#) koji su 24. juna 2021. godine objavile [Disability Rights International](#) i [Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S](#) ukazuje da Srbija nije uspeła da reši pitanje teških kršenja ljudskih prava u institucijama koja predstavljaju nečovečno i ponižavajuće postupanje - a u nekim slučajevima dostižu i nivo torture. Naročito je alarmantan položaj žena i devojčica u institucijama koje su izložene kontroli rađanja bez njihovog znanja i pristanka, što može prikriti sistematsko seksualno zlostavljanje i iskorišćavanje koje se dešava u nekim institucijama.

Rezultati sprovedenog istraživanja jasno pokazuju da je deci sa smetnjama u razvoju prvenstveno ugroženo pravo na život, pa za njim i ostala garantovana prava. U izveštaju su prikazani slučajevi teškog zanemarivanja i manjka zdravstvene nege koji su rizični po život i zdravlje deteta.

Posebno zabrinjava i dalje prisutno smeštanje novorođenčadi i male dece u institucije uprkos načelnoj zabrani smeštaja dece mlađe od tri godine. Dokazano je da je smeštaj u rezidencijalnim ustanovama u Srbiji i odrastanje bez ljubavi i individualne pažnje u okviru porodice opasan po psihičko i fizičko zdravlje deteta i neminovno vodi javljanju i pogoršanju poteškoća u razvoju.

Iako se Republika Srbija formalno zalaže za ostvarivanje procesa deinstitutionalizacije kojim bi se zaustavilo sistemsko zlostavljanje, pregledom najskorijih nacrtā [relevantnih zakona](#) i [strategije deinstitutionalizacije](#) jasno je da ne postoji namera da se ovaj proces sprovede u skorijoj budućnosti. U praksi, Srbija i dalje najveća ulaganja usmerava ka „jačanju kadrovskih kapaciteta [ustanova socijalne zaštite], ali i infrastrukturnih, od izgradnje novih objekata, do rekonstrukcije i adaptacije postojećih,“ što potvrđuje [izjava ministarke Kisić Tepavčević of 22. Juna 2021. godine](#).

Znajući da su vlasti dobro upoznate sa kršenjem prava dece i odraslih u institucijama, Platforma izražava posebnu zabrinutost zbog ćutanja administracije i odbijanja da o nalazima istraživanja razgovara sa organizacijama civilnog društva, kao i da preuzme odgovornost za postojeće stanje.

S obzirom na prikazano alarmantno stanje u institucijama socijalne zaštite, Platforma organizacija za saradnju sa mehanizmima UN za ljudska prava zahteva hitnu reakciju Vlade Republike Srbije uključujući javno preuzimanje odgovornosti, kao i da bez odlaganja počne sa sprovođenjem mera koje će doprineti zaštiti ljudskih prava dece i odraslih u institucijama, što podrazumeva:

- **Zagarantovati i ostvariti pravo na život u porodici za svu decu** u skladu sa obavezama prema tumačenju Komiteta za prava osoba sa invaliditetom u Opštem komentaru br. 5 uz Konvenciju. Zakon u Srbiji mora garantovati pravo svoj deci da žive i odrastaju u porodici i da usluge i podrška budu na raspolaganju porodicama kako bi se osiguralo da nijedna porodica ne bude primorana da napusti dete zbog siromaštva ili invaliditeta.
- **Pružiti adekvatnu stručnu i finansijsku podršku porodicama kako bi se sprečilo razdvajanje i institucionalizacija i zaštititi pravo roditelja sa invaliditetom da zadrže svoje dete.** Programe treba kreirati tako da pomognu porodicama koje se nalaze pod najvećim rizikom – uključujući porodice dece sa smetnjama u razvoju, samohrane majke i decu koja žive u siromaštvu.
- **Osigurati svoj deci jednake mogućnosti za život u proširenoj, srodničkoj ili hraniteljskoj porodici kada roditelji nisu u mogućnosti da brinu o detetu.** Država ima obavezu da učini dostupnim širok dijapazon usluga podrške koje će pomoći porodicama i potencijalnim hraniteljima da se adekvatno staraju o detetu.
- **Ulaganja treba usmeriti ka prevenciji institucionalizacije, a ne ka osnaživanju institucija.** Srbija ima neposrednu obavezu da sva raspoloživa sredstva usmeri na podršku porodici i razvoj usluga u zajednici, a ne na premeštanje dece iz većih u manje institucije. Potrebno je :
 - Izmeniti Zakon o socijalnoj zaštiti tako da zabrani prijem dece u institucije, uključujući decu sa smetnjama u razvoju.
 - Napustiti planove za uspostavljanje „malih domskih zajednica“ s obzirom da oni podrivaju dalje napore za ostvarivanje prava deteta.
 - Hitno izraditi planove za zatvaranje ustanova i izdvajanje sredstava za održive službe podrške za porodice kako bi se obezbedila adekvatna zaštita dece u okviru zajednice.
- **Osigurati deci sa smetnjama u razvoju pristup svim uslugama u zajednici bez diskriminacije,** što uključuje:

- Pristup adekvatnoj medicinskoj zaštiti i nesmetan i hitan pristup neophodnim tretmanima od životne važnosti, kao i adekvatnom lečenju kako bi se umanjio bol.
- Jednak pristup inkluzivnom obrazovanju za svu decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom širom zemlje.
- **Zaustaviti torturu i druge vidove zloupotrebe u rezidencijalnim ustanovama.**
- **Zaštiti devojčice i žene sa invaliditetom od seksualnog zlostavljanja i uskraćivanja reproduktivnih prava** i kriminalizovati abortuse i sterilizaciju nad ženama u institucijama.
- **Zaštiti decu od institucionalizacije tokom odrastanja** i obezbediti podršku za samostalan život u zajednici.
- Na kraju zahtevamo da Vlada Republike Srbije nevladinim organizacijama, a naročito organizacijama osoba sa invaliditetom, omogući **stalan pristup institucijama u cilju obavljanja preventivnog nenajavljenog i nezavisnog stručnog nadzora**, a u skladu sa članom 33. Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Ispred Platforme saopštenje potpisuju sledeće organizacije:

- Komitet pravnika za ljudska prava - Yucom
- A11 - Inicijativa za ekonomska i socijalna prava
- Centar za prava deteta
- Astra
- Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S
- Međunarodna mreža pomoći IAN
- Mreža organizacija za decu Mods
- Yurom centar
- Beogradski centar za ljudska prava
- FemPlatz